

מעיקרא" (12).

אבל אם היה מותר לה תחילה ואחר כך נאסרה עליו, אינה נעשית זונה.

ג. נבעלה לחייבי כריתות, הרי היא זונה אפילו אם אינו זר אצלה מעיקרא.

ודייקנן: **טעמא דבעלה הוא** [הסריס] דפסלה מן הכהונה משום שנבעלה לאשת אחיה שלא במקום מצוה. (13)

הא אם בעלה **אחר** והיו לו עוד אחים בריאים שהיא זקוקה להם **לא** נפסלה מן הכהונה ואף שאסורה היא לכל אדם קודם שחלצה; ואם כן:

א-א **לימא תיהוי משנתנו תיובתא דרב המנונא.**

דאמר: שומרת יבם שזינתה — פסולה ליבמה כאשר איש שזינתה תחת בעלה,

האסורה לבעלה. ולשיטתו, זונה היא ואסורה לכהונה. ותיקשי ממשנתנו, שלא פסלה לכהונה את זו שהיא שומרת יבם לאחים הבריאים, אלא אם כן זינתה עם אחי בעלה הסריס?!

כלומר: הניחא אם לא סבירא לן כרב הונא, הרי אינה נעשית זונה כיון שאין האחר זר אצלה מעיקרא, כי קודם שנישאת לזה היתה מותרת לו, ולכן לא עשאה זונה.

אבל לרב המנונא, שהוא משוה שומרת יבם שזינתה לאשת איש שזינתה, הרי היא זונה ופסולה לכהונה. (1)

ומשנינן: **לא** כאשר דייקת, שאם זינתה עם אחר אינה פסולה לכהונה, ממה שלא שנינו אלא בעלה הסריס, ולא אחר, פסלה.

אלא **הוא הדין אפילו** אם נבעלה **לאחר** — נמי נפסלה לכהונה.

ובתוספות שם חלקו על זה.

12. דין זה שכתב הריטב"א שאין אשה נעשית זונה אלא אם כן נבעלה למי שהוא זר אצלה מעיקרא, חידוש הוא, ובגמרא לעיל סט א מצינו כן לגבי הנפסלת משום "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל", אבל לענין זונה לא מצינו תנאי זה, וראה בהערות הרב המגיה לריטב"א הנדמ"ח ציון 951.

13. ואף שאינו זר אצלה מעיקרא, שהרי קודם שנישאת לאחיו מותרת היא לו, מכל מקום כיון דחייבי כריתות היא לא בעינן זר אצלה מעיקרא.

1. לשון הריטב"א הוא: "טעמא דבעלה הוא, פירש רש"י משום דנפסלה לכהונה, שהרי

נבעלה לחייבי כריתות והוא לה זונה, הא לאחר כשירה לכהונה ודלא כרב המנונא, דאילו לדידיה הוא כאשר איש שזינתה וזונה פסולה לכהונה, אבל לדידן אע"ג דחייבי לאוין הוא לא הוא זונה ליפסל לכהונה דלא חשיב זר אצלה מעיקרא, אבל בחייבי כריתות לא בעינן זר אצלה."

ויש לפרש הטעם שלרב המנונא הוי שומרת יבם שזינתה בכלל זונה אע"ג דאינו זר אצלה מעיקרא, בשני אופנים:

האחד: כיון דלרב המנונא חשובה שומרת יבם שזינתה כאשר איש שזינתה, אם כן דינה כאשר איש גם להיאסר לכהונה מדין זונה, ובאשת איש הרי היא אסורה כיון שחייבי כריתות היא, ולזה נוטה לשון הריטב"א, שסיים:

מתנתנין:

סריס חמה כהן — שמותר הוא בבת ישראל
— שנשא בת ישראל, הרי זה מאכילה
בתרומה כשאר כהנים.

אבל סריס אדם, הרי זה פצוע דכא, ואינו
מאכיל בתרומה. (2)

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: אנדרוגינוס
כהן שנשא בת ישראל, הרי זה מאכילה
בתרומה.

ובגמרא יתבארו דבריהם, אם טעמם הוא
משום שלדעתם אנדרוגינוס ודאי זכר הוא,
או ספק זכר וספק נקבה הוא, אלא שלענין
תרומה דרבנן הרי זה מאכיל אפילו מספק.

רבי יהודה אומר: טומטום שנקרע ונמצא
זכר, ויש לו אח אחר — לא יחלוץ הוא
מפני שהוא כסריס, כלומר שאינו מוליד.

והטעם ששנינו בעלה הסריס פסלה, כי
אידי כיון דתנא רישא הסריס שחלץ
ליבמתו לא פסלה, בדידיה, [בסריס], שהרי
לא שייך דין זה אלא בסריס, לכן תנא נמי
סיפא, בעלה פסלה, בדידיה, ולא באחר.

שנינו במשנה: וכן איילונית שחלצו לה
אחין, לא פסלוה בעלוה פסלוה מפני
שבעילתה בעילת זנות:

ודייקנן: טעמא דבעלוה אחים, רק אז
פסלוה לכהונה.

הא לא בעלוה אחים — לא פסולה היא
לכהונה מעצם היותה איילונית —

כמאן היא משנתנו? — דלא כרבי יהודה.

דאי רבי יהודה, האמר: איילונית זונה היא,
ואסורה לכהן, משום שעצם בעילתה בעילת
זנות היא, כיון שאינה ראויה ללדת ולפרוך,
וכדכתיב: "הזנו ולא יפרוצו", הרי למדת
שכל ביאה שאין בה פריצה — אינה אלא
בעילת זנות.

ולפירוש השני יש לפרש מה שסיים
הריטב"א: "אבל בחייבי כריתות לא בעינן זר
אצלה מעיקרא", שזה חוזר לפרש למה נפסלה
לכהונה כשבא עליה הסריס והרי אין הוא זר
אצלה מעיקרא, כי קודם שנשאה אחיו היתה
מותרת לו, ובזה הטעם הוא משום דחייבי
כריתות לא בעינן זר אצלה מעיקרא.

2. כתב רש"י: אבל סריס אדם כהן, כיון שהוא
פצוע דכא, לא מיבעיא שאינו מאכילה בתרומה,
אלא אפילו אם היתה בת כהן הרי היא נפסלת
בתרומה, שהרי נבעלה לפסול לה. ובערוך לנר
תמה, למה הוצרך רש"י להוסיף שהוא פוסלה

"אבל בחייבי כריתות לא בעינן זר אצלה
מעיקרא".

השני: על פי מה שכתב רש"י לעיל נו ב גבי
אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום זונה,
"דכתיב: זונה לא יקחו, סתם זונה היינו מנאפת
תחת בעלה שטעתה מאחר בעלה לזרים",
ולמדנו מדבריו, דכולי עלמא מודו שעיקר שם
זונה נופל על המנאפת תחת בעלה, אלא שלדעת
חכמים נכלל בשם זה גם הנבעלת בעילת זנות
ואילו לתנא קמא דברייתא אין "זונה" כולל אלא
את זו. וכיון ששומרת יבם שזינתה חשבינן לה
כמנאפת תחת יבמה, אם כן הרי היא בכלל עיקר
שם זונה, ואין צריך שיהא זר אצלה מעיקרא.

בתרומה, ולמה הוצרך התנא להשמיענו זאת!?

ומפרשינן: חידוש יש בדין זה, כי מהו דתימא הואיל ואמרה תורה "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו", וקרינן ביה "יאכילו בלחמו", (5) יש לנו לדרוש מלשון "ויליד" שרק כהן מוליד הוא זה שמאכיל בתרומה.

אבל כהן שאינו מוליד אינו מאכיל –

קא משמע לן שגם הוא מאכיל. (6)

שנינו במשנה: רבי יוסי ורבי שמעון אומרים אנדרוגינום כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה:

ועוד אמרו רבי יוסי ורבי שמעון: (3) אנדרוגינום נושא אשה, אבל לא נישא לאיש, שהאנדרוגינוס כזכר הוא, והשוכב עמו הרי זה כבא על הזכר. (4)

רבי אליעזר אומר: אנדרוגינום שבא עליו זכר, חייבין עליו פקילה, כאילו בא על זכר. ובגמרא יתבאר במה נחלקו רבי יוסי ורבי שמעון עם רבי אליעזר.

גמרא:

שנינו במשנה: סריס חמה כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה:

והוינן בה: והרי פשיטא שהוא מאכיל

6. וא"ת והרי כבר שמעינן מן המשנה הקודמת שאף מי שאינו מוליד הרי זה מאכיל, שהרי שנינו [בתחלת הפרק] "פצוע דכא וכרות שפכה [שאינם מולידים] הן ועבדיהן יאכלו ונשיהם לא יאכלו, ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה הרי אלו [אפילו נשותיהן] יאכלו", הרי שאף מי שאינו מוליד הרי זה מאכיל את אשתו בתרומה, ולמה הוצרך התנא לחזור ולהשמיענו זאת!?

תירץ ב"ערוך לנר", שמן המשנה דלעיל אינו מוכרח שאף מי שאינו מוליד הרי הוא מאכיל את אשתו, כי יש לומר שהמשנה מדברת באשה שאף אביה כהן הוא ונידון המשנה הוא לענין תרומת בית אביה, שאם ידעה משנעשה פצוע דכא הרי הוא פוסלה, ואם לא ידעה הרי היא אוכלת בתרומת בית אביה, אבל בתרומת בעלה אכן אינה אוכלת הואיל ובעלה אינו מוליד, ולפיכך הוצרך התנא במשנה זו להשמיענו שאף מי שאינו מוליד הרי הוא מאכיל את אשתו בתרומתו.

מתרומת בית אביה והרי אין זה מענין המשנה, וראה מה שתירץ בתחלת הגמרא בד"ה אינו מאכיל.

3. בגמרא לקמן פכ ב מוכח דרבי יוסי אמר בבא זו, כמו שכתבו התוספות שם בסוף העמוד; ומדברי הגמרא פג א נראה דבבא זו היא גם מימתו של רבי שמעון, ראה שם.

4. כן פירש רש"י, ואולם בגמרא נחלקו אמוראים בדעתם, אם ודאי זכר הוא או ספק.

5. עיקר דרשה זו לא נאמרה לענין בעל המאכיל את אשתו, שהוא נלמד ממקרא אחר, אלא לענין בן מכהן שמאכיל את אמו הישראלית דרשהו חז"ל, אלא שמכל מקום היה מקום ללמוד כי מי שאינו מוליד אינו מאכיל לא את אמו ולא את אשתו.

ומדברי ה"ערוך לנר" שבהערה הבאה יש ללמוד, כי אף לו היינו דורשים כן, היה כהן אדון פצוע דכא מאכיל את עבדו.

אלא מדרבנן. והואיל ויתכן שהאנדרוגינוס זכר הוא, לפיכך אוכלת אשתו בתרומה מספק, כי ספק דרבנן לקולא.⁽⁸⁾

ותמהה הגמרא על פירוש זה בדברי ריש לקיש:

אבל בזמן שבית המקדש קיים — מאי יהא דינה של אשת האנדרוגינוס בתרומה, לדעת ריש לקיש? האם היא לא תאכל אז בתרומה הואיל ואז דאורייתא היא התרומה?!

והרי אם כן, אדתני ריש לקיש "אין מאכילה בחזה ושוק" שהם דאורייתא ונוהגים בזמן שבית המקדש קיים, הרי לדבריך — שפירשת בדברי ריש לקיש שלא התיר אלא בתרומה בזמן הזה שהיא מדרבנן — לפלוג ריש לקיש וליתני בדידה [בתרומה עצמה], וכך יאמר ריש לקיש:

במה דברים אמורים שהיא אוכלת בתרומה, בזמן הזה שהיא רק מדרבנן. אבל בתרומה בזמן שבית המקדש קיים, שהיא מ דאורייתא — לא מאכיל האנדרוגינוס את אשתו.

ולמה הוצרך ריש לקיש לחלק ולומר שבזמן בית המקדש אינה אוכלת בחזה ושוק, והרי באותו זמן אפילו בתרומה לא אכלה?!

אמר ריש לקיש: אנדרוגינוס, לדעת רבי יוסי⁽⁷⁾ הוא ספק זכר ספק נקבה.

ולפיכך, אינו מאכילה אלא בתרומה, הואיל ותרומה מדרבנן היא, כדמפרש ואזיל, ואין מאכילה בחזה ושוק הניתן לכהנים ואסור לזרים.

כי הואיל ומן התורה אסורים הם לזרים, אינו מאכיל את אשתו בהם, שהרי ספק הוא אם תפסו קדושין באשתו, כי שמא נקבה הוא, ואין הנקבה מקדשת את הנקבה.

רבי יוחנן אומר: אף מאכילה בחזה ושוק, שהאנדרוגינוס לרבי יוסי ודאי זכר הוא, ולפיכך מאכילה אף בחזה ושוק שהם מדאורייתא.

ולריש לקיש, שחילק בין תרומה שהאנדרוגינוס מאכילה לבין חזה ושוק שאינו מאכילה, תיקשי: מאי שנא חזה ושוק שאין האנדרוגינוס מאכיל את אשתו, הואיל ואיסור אכילת זר את החזה והשוק מדאורייתא הוא, והרי איסור אכילת זר בתרומה נמי איסור דאורייתא הוא?!

ומשנינן: **הכא,** במשנתנו **במאי עסקינן בתרומה בזמן הזה,** שכל עיקרה של תרומה עתה הוא רק מדרבנן. ואינה אסורה לזרים

7. ביארו התוספות: מחלוקתם של ריש לקיש ורבי יוחנן אם אנדרוגינוס ספק הוא או ודאי זכר הוא, היא מחלוקת בשיטת רבי יוסי, וטעמו של ריש לקיש שהוא סובר בדעתו דספיקא הוי, הוא משום הברייתא שמביאה הגמרא לקמן פג א שאמר רבי יוסי אנדרוגינוס ספיקא הוי, ואילו רבי יוחנן סבר דאדרבה, מן המשנה דאמר רבי יוסי "אנדרוגינוס נושא" מוכח בדעתו של רבי

8. תמה בקרן אורה, דהכא משמע לפי פירושו של רש"י, דרבי יוסי מיקל מספק לאכול

יוסי שאנדרוגינוס ודאי זכר הוא [וכפי שהגמרא מדייקת מן המשנה בהמשך הסוגיא בדף פב ב], ועל כן דוחה הוא את הברייתא שלרבי יוסי ספיקא הוי מפני המשנה, וראה בכל זה בהמשך הסוגיא.

איסורים, אלא באחד ומאה בלבד. כלומר: אם כנגד מדה אחת של תרומה היו מאה מידות של חולין, הרי התרומה בטילה.

ב. תרומה חשובה [או שאר איסור דאורייתא בדבר חשוב], שהיא נמכרת לפי מנין ולא באומד, אינה בטלה כלל. דין זה נהג בתרומה דאורייתא, אבל בתרומה בזמן הזה, לדעת הסובר שהיא מדרבנן, הרי היא בטילה.

ג. תרומת פירות אינה אלא מדרבנן אף בזמן הבית, שאין נהגת תרומה דאורייתא אלא בדגן תירוש ויצהר בלבד, [שיטת רש"י⁽¹¹⁾].

ד. תרומת פירות חשובה בזמן הבית [או בזמן הזה, לדעת הסובר תרומה בזמן הזה דאורייתא] אינה בטילה. הואיל ואנו גוזרים תרומת פירות שהיא מדרבנן אטו תרומת דגן תירוש ויצהר שהיא מדאורייתא. ואין דינה כתרומה בזמן הזה, שלא גוזרים בה משום דאורייתא, היות ובזמן הזה אין נהגת תרומה דאורייתא כלל.

כיון שאני שונה⁽¹²⁾ ברייתא, שנאמר בה: עיגול בעיגולים עולה.

ומשנינן: הכי נמי קאמר ריש לקיש: כשהוא מאכילה — מאכילה בתרומה בזמן הזה, לפי שהתרומה היא רק מדרבנן.

ואולם, אין מאכילה תרומה בזמן שאוכלים חזה ושוק, בזמן שבית המקדש קיים, ואפילו לא בתרומה דרבנן הוא טינו מאכילה אז. כגון תרומת פירות האילן, שאינה אלא מדרבנן בכל הזמנים.

ומשום גזירה, דילמא אתי [שמא תבוא האשה] לאוכלה [לאכול] גם בתרומה דאורייתא.

ואילו רבי יוחנן אמר: אף מאכילה בזמן המקדש בחזה ושוק, הואיל ואנדרוגינוס זכר גמור הוא.

אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: מי סברת תרומה בזמן הזה דרבנן לפי שבטלה קדושה מן הארץ כשגלו ישראל ממנה? ⁽⁹⁾

אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: אין, אכן תרומה בזמן הזה דרבנן! ⁽¹⁰⁾

א. התרומה — בין תרומה דאורייתא ובין תרומה דרבנן — אינה בטלה ברוב כשאר

בתרומה, ואילו לעיל בפרק אלמנה דף סז מבואר דרבי יוסי חייש אפילו למיעוטא שלא לאכול בתרומה! ומטעם זה דחה פירושו של רש"י ראה עוד שם.

9. כתב הריטב"א: ליכא לפרש משנתנו בתרומת חוץ לארץ או בתרומת פירות שהיא לדברי הכל מדרבנן, דהא מתניתין סתמא קתני "מאכילה בתרומה" וכל תרומה במשמע.

11. ואולם שיטת הרמב"ם היא, שכל האילנות חייבים בתרומה מדאורייתא.

12. ביארו התוספות, שאני שונה אליבא דרבי

10. ביארו התוספות, שמחלוקתם היא בשיטת רבי יוסי, שריש לקיש מתוך ההכרח סבר בדעתו

מי סברת "כל שדרכו לימנות" [דבר שבדרך כלל אין מוכרים אותו באומד אלא במנין] שנינו שאינו בטל מפני חשיבותו?!

אין הדבר כן. אלא "את שדרכו לימנות" [דבר שתמיד מוכרים אותו מחמת חשיבותו במנין, ולעולם אין מוכרים אותו באומד מפני חשיבותו], הוא ששנינו שאינו בטל מפני חשיבותו.

ואין חתיכת הבשר ועיגול הדבילה דברים חשובים דיים שלא יתבטלו, שהרי את אלו פעמים שמוכרים באומד ולא במנין.

ומאחר שעיגול הדבילה אינו חשוב, לפיכך שנינו: עיגול בעיגולים עולה, ואין לך להוכיח מכאן שתרומה בזמן הזה דרבנן.

ומבאר הגמרא: מאי היא? היכן שנינו שדבר הנמכר במנין אינו בטל, שעליו נחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן כיצד שנינו?

דתנן: מי שהיו לו חבילי תלתן [מין קטנית הוא, ולמתק את הקדירה הוא בא] של כלאי הכרם — הרי אלו אסורים בהנאה, וידלקו, שכלאי הכרם דינם בשריפה, וכמו שאמר הכתוב "לא תזרע כרמך כלאים, פן תקדש המלאה, הזרע אשר תזרע, ותבואת הכרם".

ודרשו חכמים: "תקדש" הרי הוא כאילו אמר הכתוב "תוקד אש", ללמדך שכלאי הכרם בשריפה.

ואם נתערבו אותן חבילות אסורות בחבילות אחרות מותרות —

כלומר: עיגול דבילה של תרומה, שנפל לתוך מאה עיגולים של חולין הרי העיגול בטל.

ומוכח שהתרומה בזמן הזה מדרבנן היא, כי אילו היתה נוהגת תרומה בזמן הזה מדאורייתא, לא היה לו לעיגול, שהוא דבר חשוב, ומוכרים אותו במנין, להתבטל.

ואף שבין כך ובין כך אין תרומת העיגול תרומה דאורייתא, שהרי תרומת פירות היא, מכל מקום, אם היתה בזמן הזה תרומה מדאורייתא, יש לנו לגזור תרומה דרבנן בגלל תרומה דאורייתא.

אלא ודאי, שתרומה בזמן הזה רק מדרבנן היא, והואיל ועתה אין כלל תרומה דאורייתא לא גזרו בה שלא תתבטל משום תרומה דאורייתא.

אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: וכי עיגול דבילה שהוא בטל וכפי ששנית, הוא משום שאיסורו אינו אלא מדרבנן, וכאשר ביארת?!

והלא אני שונה ברייתא אחרת, שנאמר בה: אפילו חתיכה של בשר חטאת טמאה — שאף היא נמכרת במנין, כמו עיגול הדבילה, וחשובה כמותה — שהתערבה במאה חתיכות של בשר טהור הרי היא עולה, שהיא מתבטלת ברוב על אף שאיסורה הוא מדאורייתא?!

ואם כן מוכח, שזה שעיגול וחתיכה בטלים, לא מפני שאיסורם מדרבנן הוא, אלא משום שאלו אינם חשובים, כי: